

ijdel speculeren over de vraag of ze wel hadden willen investeren indien ze de middelen hadden. Ook van die ondernemende mentaliteit van de tabaksfabrikanten moeten we ons niet teveel voorstellen: dat zoveel ondernemers, na het eerste succesvolle voorbeeld, op dezelfde trein stappen (tabak) getuigt niet meteen van veel zin voor risico of innovatie. Van Mierlo wijst er terecht op dat ook de ondernemers een product zijn van de lokale geschiedenis en omgeving (de ondernemer als *resource allocator* en *allocated resource* tegelijk), maar had die redenering ook op de boeren kunnen toepassen.

Los daarvan is dit een erg waardevolle studie. Van Mierlo heeft hiervoor een massa gegevens verzameld, verwerkt en in hun context geplaatst. Die verwerkte hij tot een boek dat een unieke inkijk geeft op het leven op het platteland doorheen de negentiende en vroege twintigste eeuw en dat een belangrijke bijdrage vormt tot het onderzoek over deze fundamentele transformatieperiode.

Wouter Ronsijn
Universiteit Gent

Hugo de Groot, *Kroniek van de Nederlandse Oorlog. De Opstand, 1559-1588* vertaling en nawoord Jan Waszink (Nijmegen: Vantilt, 2014), 296 p., ISBN 978-94-6004-1563

Hugo de Groot staat niet voornamelijk bekend om zijn werk als historicus van de Nederlandse Opstand. We kennen hem vooral als auteur van *Mare Liberum* (1609) en *De antiquitate reipublicae Batavae* (1610), waarin hij de belangen van Holland en de Republiek tegenover buitenlandse prinsen verdedigde. Toch heeft hij daarnaast een grote geschiedenis van de Opstand op zijn naam staan: de *Annales et Historiae de rebus Belgicis*. Jan Waszink heeft het eerste deel van dit werk, de *Annales*, die de periode 1559-1588 bestrijken, in modern Nederlands vertaald met behoud van de door Tacitus geïnspireerde schrijfstijl. Waszink heeft de tekst ook voorzien van een uitgebreid verklarend nawoord.

De Groot schreef zijn *Annales et Historiae* tussen 1601 en 1612, in opdracht van de Staten van Holland. Maar pas in 1657 werd het boek gepubliceerd. En het duurde tot 1681 voordat er een Nederlandse vertaling op de markt kwam. De vertraging valt volgens Waszink te wijten aan De Groots kritische voorstelling van de vroege opstandelingen, en de manier waarop hij *raison d'état* als beweegreden in plaats van religieuze motieven centraal stelde in zijn verklaring voor de rebellie. Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) twistten remonstranten met contraremonstranten, en voorstanders van vrede met Spanje streden met antivredespropagandisten. Deze groepen eigenden zich in hun onderlinge conflicten een

triomfalistisch beeld van de Opstand toe om hun politieke argumenten te ondersteunen. In deze politieke context bleek De Groots relatief zwartgallige interpretatie problematisch en retorisch weinig interessant.

Overigens is het feit dat De Groot zich niet voornamelijk richtte op religie niet zo bijzonder voor de tijd waarin hij zijn geschiedwerk schreef. In de jaren 1610 publiceerden de Calvinistische ballingen Willem Baudartius en Johannes Gysius (beiden gevlucht uit de Zuidelijke Nederlanden) immers hun populaire Nederlandstalige geschiedenissen van de Opstand, waarin ze ook verbazingwekkend weinig aandacht besteedden aan de religieuze motieven van de rebellen. Hun doel was om de religieus verdeelde Nederlanders, geïdeologiseerd als solidaire vrijheidsstrijders, ervan te overtuigen geen vrede te sluiten met de Spaanse koning. Het verschil met De Groot is dat zijn *Annales* een veel cynischer beeld geven van de motieven van de rebellen.

Waarom is een vertaling van de *Annales* nodig? We hebben, zoals Waszink zelf ook erkent, immers al de vertaling van Joan Goris uit 1681. Die is misschien voor moderne lezers wat moeilijk te begrijpen, maar voor historici en literatuurwetenschappers van de vroegmoderne tijd is dat geen probleem – en die vormen toch Waszinks doelgroep. Waszinks bijdrage is dat zijn vertaling in tegenstelling tot die van Goris recht doet aan de op Tacitus leunende schrijfstijl. Die stijl wordt o.a. gekenmerkt door bondigheid, scherpe contrasten, en een afwijkende woordkeuze, en reflecteert daarmee De Groots cynische blik op de Opstand.

Het zou mooi zijn geweest als Waszink in zijn nawoord wat duidelijker het verband had gelegd tussen het Tacitisme in de schrijfstijl van de Groot en de inhoud van de *Annales*. Wat onderscheidt Waszinks vertaling nu precies van die van Goris uit 1681? Als Waszink in de toekomst ook een vertaling van het tweede deel, de *Historiae*, publiceert dan zouden concretere vertaalvoorbeelden overtuigender kunnen aantonen dat vorm en inhoud in De Groots geschiedschrijving onlosmakelijk aan elkaar zijn verbonden.

Desondanks is dit een knappe prestatie. Waszink heeft met *Kroniek van de Nederlandse Oorlog* toekomstige generaties Opstandshistorici voorzien van een getrouwe en toegankelijke vertaling van de *Annales* van Hugo de Groot. De Groots koele, cynische en bijna machiavellistische blik op de Opstand biedt een mooi tegenwicht aan het dominante zeventiende-eeuwse geschiedverhaal over goede Nederlanders die gezamenlijk vochten tegen bloeddorstige Spanjaarden.

Jasper van der Steen
Universiteit Leiden